



**TILSYNSUTVALGET
FOR DOMMERE**

Tilsynsutvalget for dommere har i møte den 2. februar 2009 truffet vedtak i

Sak nr: 76/08 (arkivnr: 200800807-13)

Saken gjelder: Klage fra A og B på jordskifterettsleder C ved X
jordskifterett

Utvalgsmedlemmer: Eva Nygaard Ottesen (leder)
Johan Arne Slørdal
Halvor Kjølstad
Frode Sulland
Wenche Frogn Sellæg

Offentlighet: Vedtaket er offentlig, jf. offentlighetsloven § 2.

Vedtak:

1. Klagen avvises for den del som kunne dannet grunnlag for anke eller gjenåpning.
2. Det foreligger for øvrig ikke grunnlag for anvendelse av disiplinærtiltak overfor jordskifterettsleder C.

Innledning:

Ved brev av 19. oktober 2008 har A og B inngitt klage på jordskifterettsleder C ved X jordskifterett. Klagen gjelder dommeratferd.

Klagen er forelagt jordskifterettsleder C som ved brev av 25. november 2008 har avgitt uttalelse. Utvalget har bedt om uttalelse fra advokat D. Hun har i brev av 20. november 2008 uttalt at hun ikke ønsker å avgi uttalelse i saken.

Saksfremstilling:

X jordskifterett mottok begjæring om grensegang 28. november 2007. Grensegangssaken ble tildelt jordskifterettsleder C, som også hadde hjulpet til med å sette opp kravet om ny grensegang.

Hovedforhandling ble gjennomført 23. september 2008 og ble administrert av jordskifterettsleder C.

Dom i saken ble avsagt 24. oktober 2008.

Klager – A og B – har i hovedsak anført:

” Hovedforhandling fant sted i jordskiftrettens lokaler den 23. september 2008.

E satte fram krav om grenser i samsvar med 2 kjøpekontrakter av 3. juli 1875. E siterte fra kjøpekontraktene om eiendommens utstrekning og grensebeskrivelse. Videre bekreftet hun under forhandlingen at hun i 1995 hadde foretatt ulovlig tilbygg til sitt hus og at dette var oppført delvis på gnr/bnr 28/55.

Undertegnede advokat D har i prosesskrift til retten anført identiske grensepåstander. Det var således ingen uenighet mellom partene angående grensebeskrivelse og de faktiske forhold beskrevet av begge parter.

Befaring og grensepåvisning

Det ble foretatt befaring og grensene ble stukket ut i terrenget av representant fra jordskifteretten og fastlagt med koordinater. Det var heller ikke her noen uklarheter eller uenighet mellom partene med hensyn til grensene.

Grensesaken var dermed løst og saken burde kunne avsluttes.

Etter omforenet grensepåvisning

Det var fra dette tidspunkt det mest kritikkverdige skjedde fra jordskiftedommerens side. Dommeren oppdaget angivelig at han hadde gjort E en "bjørnetjeneste" ved å tilsidesette den tidligere avholdte kartforretning anbefale krav om ny grensegang. Grensene gikk gjennom tilbygget og reduserte eiendommen betydelig i forhold til det areal som E tydelig hadde tilegnet seg ved å ta seg til rette utover eiendommens grenser.

C ba E på ny om å redegjøre for eiendommens historikk, bruk og utvikling opp gjennom årene. Dette ved å legge "ordene i munnen" på E. C forsøkte direkte å påvirke E til å korrigere sin tidligere forklaring. På dette tidspunkt ble det fra undertegnede side konstatert at C med sin framgangsmåte ikke var nøytral. Til overmål uttalte C at "vassdraglovgivningen" kunne legges til grunn for arealet som lå mellom eiendommen og

sjø. Et areal som var opparbeidet/tatt i bruk, men som definitivt lå utenfor den påviste grenser.

I stedet for å avslutte saken som forlikt, foreslo C en times pause og at partene skulle møtes på ny i rettens lokaler. Undertegnede stilte spørsmål om nødvendigheten av dette, ettersom det ikke var noen uenighet om grensene, men aksepterte likevel C sitt forslag. E gikk inn i sin bolig og de øvrige deltagerne forlot åstedet for å returnere til rettslokalet.

I stedet for å returnere til rettslokalet gikk en av jordskifterettens representanter tilbake og tok kontakt med E. Det ble fra undertegnede side bemerket at vi forventet "en viss ryddighet fra jordskifterettens side".

Avslutningsprosedyre

Vår bemerkning om ryddighet hadde tydeligvis blitt referert for C som etter pausen innledet med en omstendelig redegjørelse om dommerens veiledningsplikt bl.a. med henvisning til lovverk (nytt og gammelt). Han understreket at dette var spesielt viktig ovenfor selvprosederende parter. Fra undertegnede side ble det påpekt at til tross for veiledningsplikten måtte vi forvente at dommeren var objektiv og gjentok at det allerede var konstatert at det ikke var noen uenighet om de faktiske forhold ei heller om eiendommens grenser. Det ble på ny fra vår side minnet om at saken gjaldt grensegang i hht. kjøpekontrakt som rekvirert av E og at disse grensene var konstatert omforenet flere ganger tidligere under hovedforhandling.

Deretter anmodet C om at E skulle redegjøre for familiens/eiendommens historikk og utvikling ved på ny å påvirke vitnet ved på nytt "å legge ordene i munnen" på E. C fikk tydeligvis ikke E tilstrekkelig med på sin strategi om å endre sin forklaring på eiendomsgrensene. E gjentok at hun måtte bare forholde seg til grensene etter kjøpekontrakt, selv om dette førte til at eiendommen ble betydelig redusert.

C anmodet så E om ta telefonkontakt med sine sønner, hvilket E avviste ved å opplyse om at hun hadde tatt kontakt med disse i pausen. Deretter foreslo C at saken skulle utsettes og at E skulle engasjere advokat. Dette ble også avvist av E. Hun ønsket en endelig avgjørelse i denne omgang. Deretter fortsatte C med nye utspøringer av E.

Under avslutningsprosedyren ble det også fra vår advokat bemerket at "veiledningsplikten til dommeren var tøynd noe langt i dette tilfelle" og C nikket samtykkende til dette og var tydelig utilfreds for bemerkningen.

Sluttkommentar

Vi har ikke mottatt noen domsavsigelse foreløpig i grensesaken. Resultatet i denne forbindelse er mindre viktig for oss enn dommerens kritikkverdige opptreden i saken.

Vårt samfunn er ikke tjent med en dommer med så liten respekt for partene og som til de grader viser mangel på nøytral saksbehandling. Videre forsøker med sin dommerautoritet å skape usikkerhet om fastlagte og entydige grenser.

Det er imidlertid lite sannsynlig at det fra undertegnede side vil bli begjært gjenopptakelse av grensegangssaken. Dette uansett utfall.

Vi vil derfor med dette be tilsynsutvalget for dommere vurdere jordskiftedommer C's nøytralitet i saksforberedelse og hovedforhandling. Videre vurdere om C har brutt reglene for god dommerskikk med å forsøke å påvirke en parts forklaring. Dette i forsøk på å rette

opp de angivelig dårlige råd som jordskifteretten i dette tilfelle har gitt til E ved å kreve ny grensegang.”

Innklagede – jordskifterettsleder C – har i hovedsak anført:

” Etter min vurdering gjelder klagen i realiteten om jeg i denne saken overskred grensene for veiledningsplikt, i den grad at tilliten til rettens upartiskhet ble svekket. Selv mener jeg at så ikke er tilfelle, men tatt i betraktning spesielle omstendigheter i saken, har jeg forståelse for at klagerne er av en annen oppfatning.

Jeg vil innledningsvis bemerke at jeg som dommer i enhver sak må vurdere hvor omfattende veiledningen bør være, men vurderingen er særlig aktuell i saker med selvprosederende parter. For jordskifteretten er det høyst vanlig at partene fører saken selv, behovet for aktiv veiledning er følgelig ofte stort. Retten plikter å tilse at alle parter får ivaretatt sine interesser, at partenes anførsler og påstander blir klargjort, samt at saken får en riktig avgjørelse på grunnlag av faktum og aktuelle rettsregler. I de fleste saker er dette uproblematisk, men i enkelte tilfeller framstår selvprosederende parters muligheter til å ivareta egne interesser som mangelfulle. I slike tilfeller kan det være en utfordring å veilede på en slik måte at også hensynet til habilitet ivaretas. Spesielt stor er utfordringen i saker som ikke blir tilstrekkelig opplyst eller hvor det er store forskjeller i styrkeforholdet mellom partene. Det siste kan f.eks. komme til uttrykk ved at den ene parten ikke våger å være uenig med motparten, men lar seg styre av motpartens argumentasjon.

Av alle de saker jeg har hatt som jordskiftedommer, mener jeg den aktuelle saken står i en særstilling. For det første var den ene parten i liten grad i stand til å ivareta egne interesser, hun hadde manglende kunnskap og forståelse for de forhold saken omfattet og var bl.a. tydelig usikker, noe forvirret og hadde store problemer med å ta til motmæle. For det andre var styrkeforholdet mellom partene svært ulikt. Alene det at den ene selvprosederende parten skulle imøtegå argumentasjonen fra fire motparter, som møtte med advokat, var egnet til å gi ulikt styrkeforhold. Etter mitt syn la motpartene dessuten så vidt stort press på den selvprosederende parten, for å få henne til å akseptere deres standpunkter og påstand, at hun i liten grad tok til motmæle. For det tredje ville partenes standpunkter og påstander, på grunnlag av faktiske forhold og aktuelle rettsregler, etter mitt syn klart medføre at saken fikk en uriktig avgjørelse. På denne bakgrunn fant jeg grunn til aktiv veiledning, selv om jeg fullt ut var klar over at dette kunne avstedkomme reaksjoner.

Den situasjonen som gjorde denne saken spesiell, og som antakelig har vært utløsende for klagen, oppsto under siste del av befaringen. Det framkom da at de saksøkte mente saksøkers tomt ikke lå til sjøen. Før den tid hadde partene i hovedsak kommet til enighet om de grensene som til da var befart. Først kom det til enighet om grensa mot naboeiendommen, bl.a. at denne skulle gå utover i sjøen. I den forbindelse informerte jeg om aktuelle bestemmelser i vassdragsloven. Etter avklaringen av dette grenseforløpet ble representanten for naboeiendommen permittert. Deretter kom det til enighet om 3 av grensene for saksøkers (den selvprosederende partens) boligeiendom, ved at hun aksepterte de saksøktes påstand.

Mot slutten av befaringen framkom det at de saksøkte mente saksøkers tomt var avgrenset i forhold til sjøen av ei grenselinje like framfor huset. Dette kom tydeligvis svært overraskende på den selvprosederende parten, som viste sterke følelsesmessige reaksjoner (fortvilelse). Hun spurte flere ganger om hun virkelig ikke eide hage, tilbygg, båtstø og brygge, for i neste omgang å si at hun ville gjøre opp for seg dersom hennes rettsforjengere hadde tatt seg til rette ved å fylle ut i sjøen. På grunnlag av de rettsregler som gjelder for eiendommer som ligger til sjø, samt på grunnlag av det som hadde framkommet tidligere i saken, ble også jeg som dommer overrasket over de saksøktes synspunkter. Jeg fant grunn til å informere om de generelle rettsreglene, samt informere saksøker om at hun hadde anledning til å ha en annen oppfatning enn de saksøkte. Hva

hennes påstand ville bli, framsto på dette tidspunktet uklart. Jeg besluttet at møtet skulle fortsette i rettslokalet etter en pause, noe som avstedkom en viss reaksjon fra de saksøkte. Etter pausen viste jeg til rettens veiledningsplikt og plikt til å tilse at saken er tilstrekkelig opplyst. Saksøker ble bedt om å supplere sin forklaring. Videre ble hun oppfordret til å begjære forhandlingene utsatt, samt søke juridisk bistand, noe hun av slo. Hovedforhandlingene fortsatte deretter med prosedyre. Det vises for øvrig til kopi av rettsboka som er vedlagt.

I klagen framholdes at det ikke var noen uenighet eller uklarheter, verken før rettsmøtet eller etter befaringen. Jeg er ikke av samme oppfatning, noe som framkommer av redegjørelsen ovenfor. Slik utfallet ble, med sammenfallende påstand i det materielle spørsmålet, kan jeg likevel si meg enig i at saken etter befaringen i prinsippet kunne vært avsluttet med forliksinngåelse. Jeg forstår at klagerne så seg best tjent med et slikt utfall. Slik saken sto, så jeg det imidlertid som uaktuelt å bidra til inngåelse av rettsforlik.

Videre benyttes det i klagen en del formuleringer som mer enn antyder uetisk adferd fra rettens side, bl.a. at "jordskifterettens representanter" tok kontakt med saksøker, at jeg forsøkte å legge ordene i munnen på saksøker, forsøkte å få henne til å endre forklaringer m.v. Slike formuleringer og beskyldninger tar jeg avstand fra. Klagerne viser flere steder til bevisføringen i saken, bl.a. en protokoll for kartforretning fra 1981, knyttet til fradeling av andre boligeiendommer i området. I denne sammenhengen finner jeg det ikke riktig å gå nærmere inn på bevisføringen i saken.

Tatt i betraktning de spesielle omstendighetene i saken, kom ikke klagen som en overraskelse. Jeg har forståelse for klagerens reaksjon, men mener selv jeg ikke opptrådte i strid med god dommerskikk. Som dommer kunne jeg valgt en mindre aktiv rolle, tonet ned veiledningsansvaret og uten videre valgt å legge til grunn enighet mellom partene. Jeg ville i så fall handlet i strid med egen samvittighet og etter min oppfatning også i strid med aktuelle lovregler (tvml. §§ 86, 87, jf. tvl. § 11-5), samt god dommerskikk, men ville antakelig unngått klage.”

Tilsynsutvalget for dommere ser slik på saken:

Tilsynsutvalget legger til grunn at saken er klar for realitetsbehandling. Slik saken er opplyst, finner utvalget det åpenbart unødvendig å høre partenes muntlige forklaringer, jf. domstolloven § 238 andre ledd, andre setning. Ingen av partene har bedt om dette.

Generelt bemerkes at Tilsynsutvalget for dommere kan treffe vedtak om disiplinærtiltak dersom en dommer forsettlig eller uaktsomt overtrer de plikter som stillingen medfører, eller for øvrig opptrer i strid med god dommerskikk, jf. domstolloven § 236 første ledd.

Imidlertid gjelder det visse lovbestemte unntak fra denne myndigheten. En viktig begrensning i utvalgets myndighet følger av bestemmelsen i domstolloven § 236 fjerde ledd, som sier at utvalget ikke kan ”vurdere forhold som kan overprøves etter reglene i rettspleielovgivningen for øvrig”. Det betyr at dersom et forhold kan brukes som grunnlag for anke eller gjenåpning, kan Tilsynsutvalget ikke vurdere dette. Det er uten betydning om ankeadgangen er benyttet eller ikke.

Tilsynsutvalget legger til grunn at klagen i all hovedsak bygger på at jordskifterettsleder C gikk for langt i sin materielle og prosessuelle veiledning. I forhold til materiell veiledning, anfører klagerne blant annet at jordskifterettslederen orienterte den selvprosederende parten om innholdet i aktuelle bestemmelser i vassdragslovgivningen og ba parten utdype sin tidligere forklaring som part i saken. Videre ba dommeren den selvprosederende parten

om å ta kontakt med sine sønner. Anførlene knyttet til prosessuell veiledning gikk blant annet ut på at dommeren foreslo utsettelse av saken for at den selvprosederende parten skulle kunne la seg bistå av advokat.

Tvisteloven § 11-5 regulerer dommerens plikt og rett til prosessuell og materiell veiledning. Bestemmelsen gjelder også for jordskifterettens saksbehandling, jf. jordskifteloven § 97. Tilsynsutvalget bemerker at dersom en dommer går for langt i sin prosessuelle eller materielle veiledning, eller at dommeren i for liten utstrekning gir slik veiledning, vil dette kunne danne grunnlag for anke over saksbehandlingsfeil. Under henvisning til begrensningene i utvalgets myndighet som nevnt ovenfor, blir klagen å avvise for den delen som knytter seg til jordskifterettsleder C's materielle og prosessuelle veiledning av den selvprosederende parten.

Selv om utvalget ikke kan prøve den konkrete materielle og prosessuelle veiledningen som jordskifterettsleder C utøvde i saken, kan utvalget prøve hvorvidt dommeren opptrådte tilstrekkelig upartisk og nøytralt i saken i forhold til normer for god dommerskikk.

Det følger av domstoloven § 55 annet ledd at dommeren skal administrere retten "upartisk og på en måte som inngir alminnelig tillit og respekt". Videre har dommeren ansvaret for at forhandlingene "foregår med orden og verdighet", jf. domstoloven § 133 første ledd. Dette innebærer blant annet at dommeren skal behandle de tilstedeværende i rettssalen på en slik måte at de føler seg ivaretatt og respektert under forhandlingene.

Generelt vil utvalget bemerke at plikten til å gi materiell og prosessuell veiledning til parter fra dommerens side, lett vil kunne oppleves av motparten som at dommeren dermed tar parti med parten som mottar veiledning. Dette gjør seg spesielt gjeldende når denne veiledningen blir ensidig rettet mot én part, slik det ofte vil være når den ene parten er selvprosederende. Samtidig er det forutsatt i prosessen at dommeren skal ivareta selvprosederende parter gjennom veiledning.

Med dette som utgangspunkt, er utvalget av den oppfatning at det i saken ikke er tilstrekkelig godtgjort at jordskifterettsleder C under forhandlingene opptrådte partisk eller at han for øvrig behandlet partene på en måte som er i strid med god dommerskikk.

Utvalget legger for det første til grunn at forholdet mellom partene ikke fremsto som balansert. Saksøker var selvprosederende og alene som saksøkende part. Motparten besto av fire personer og var representert med prosessfullmektig under hovedforhandlingen. Dommeren har i slike situasjoner en plikt til å gi veiledning til den selvprosederende parten slik at vedkommende kan ivareta sine interesser. Utvalget legger videre til grunn, på bakgrunn av uttalelsen til jordskifterettsleder C, at den selvprosederende parten fremsto som usikker og med manglende kunnskap og forståelse i forhold til de spørsmål saken gjaldt.

Utvalget kan heller ikke se at det er godtgjort at jordskiftedommer C ikke tok tilstrekkelig hensyn til de saksøkte, eller at han la begrensninger i deres adgang til å fremme sitt syn i saken.

Etter dette finner utvalget ikke grunnlag for å reagere med disiplinærtiltak overfor jordskifterettsleder C.

Tilsynsutvalget for dommere fatter etter dette slikt enstemmig

vedtak:

1. Klagen avvises for den del som kunne dannet grunnlag for anke eller gjenåpning.
2. Det foreligger for øvrig ikke grunnlag for anvendelse av disiplinærtiltak overfor jordskifterettsleder C.